

Pravica do izražanja mnenj učencev v upravnih postopkih s področja vzgoje in izobraževanja

mag. Domen Petelin, univ. dipl. pravnik

V stalnem tematskem sklopu Šolstvo in pravo vam avtor mag. Domen Petelin s svojimi prispevki poskuša odgovoriti na številna odprta vprašanja s področja šolskega prava. Glede želenih vsebin prihodnjih prispevkov ali dilem glede vsakokratnega aktualnega prispevka se na avtorja lahko obrnete preko elektronskega naslova petelin.domen@gmail.com.

Osnovne šole morajo v določenih primerih odločanja o pravicah in dolžnostih učencev voditi upravni postopek v skladu z določbami Zakona o splošnem upravnem postopku in Zakona o osnovni šoli. Gre za postopke odločanja v naslednjih primerih:

- vpis učenca v osnovno šolo,
- odložitev začetka šolanja,
- odložitev šolanja med šolskim letom,
- prepis učenca na drugo osnovno šolo,
- prešolanje,
- ponavljanje razreda brez soglasja staršev¹,
- oprostitev sodelovanja pri posameznem predmetu,
- prepoved obiskovanja osnovne šole po izpolnitvi osnovnošolske obveznosti,
- status učenca (perspektivnega ali vrhunskega) športnika,
- status učenca (perspektivnega ali vrhunskega) mladega umetnika,
- dodelitev sredstev učencem, ki zaradi socialnega položaja ne zmorejo v celoti plačati prispevkov za materialne stroške programa (šola v naravi, prehrana).

Pri odločanju v teh upravnih postopkih gre za enostransko avtoritarno odločanje o pravicah oz. dolžnostih učenca. Učenec ima pri tem položaj šibkejši stranke in eden temeljnih ciljev upravnega po-

stopka je zavarovanje šibkejši stranke, torej tistega, ki uveljavlja svojo pravico oziroma se mu nalaga določena obveznost. Z uvedbo upravnega postopka v odločanje v osnovne šole se učencem olajša uveljavljanje pravic oz. zavarovanje njihovega interesa².

Mnenje učencev v upravnih postopkih s področja vzgoje in izobraževanja

Zakon o osnovni šoli pri odločanju v upravnih postopkih (npr. odložitev šolanja, prešolanje, status učenca itd.) ne določa, da bi morale osnovne šole v upravnih postopkih pridobiti mnenje otroka o vsebini odločanja in takšna je tudi večinska praksa osnovnih šol.

Drugače je to področje normativno urejeno v postopkih odločanja o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami, saj je pridobitev mnenja otroka (zapis pogovora z otrokom o postopku usmerjanja) obvezen del strokovne dokumentacije kot obligatorne priloge zahteve za uvedbo postopka usmerjanja³, razen če tega zaradi otrokove starosti ali sposobnosti razumevanja okolščin ni mogoče opraviti.

Tudi iz 158. člena Družinskega zakonika izhaja, da sodišče⁴ pri odločanju o ukrepu za varstvo koristi otroka upošteva otrokovo mnenje, ki ga je otrok izrazil sam ali po osebi, ki ji zaupa in jo je sam izbral, če je sposoben razumeti njegov pomen in posledice.

KURIKULUM, šolsko pravno svetovanje, d.o.o.

V kolikor še nimate imenovane strokovne pooblaščen osebe za varstvo osebnih podatkov (po GDPR), se obrnite na KURIKULUM, šolsko pravno svetovanje, d.o.o.. Nedvomno najbolj ugodna in strokovna rešitev za posodobitev in usklajitev dokumentov s področja varstva osebnih podatkov.

Zaupaj nam že veliko število vrtcev, osnovnih šol in glasbenih šol. Prepričajte se še vi!

Kontakt: info@kurikulum.si

www.kurikulum.si

V upravnih postopkih odločanja, ko o pravicah in obveznostih učencev odločajo osnovne šole, se v praksi malodane ne uresničuje pravica otroka do izražanja lastnega mnenja v konkretnem upravnem postopku, čeprav bi to glede na mednarodne pravne dokumente moralo biti del vsakega (upravnega in sodnega) postopka, v katerem se odloča o pravicah otrok, torej tudi v upravnih postopkih, v katerih odločajo osnovne šole.

Konvencija o otrokovih pravicah v drugem odstavku 9. člena namreč določa, da imajo vse stranke v kateremkoli postopku možnost sodelovati v postopku in izraziti svoja mnenja. Konvencija gre v 12. členu še korak dlje, saj ureja varovanje otrokove koristi tako, da določa državam obveznost, da le-te jamčijo otroku, ki je sposoben izoblikovati lastna mnenja, pravico do svobodnega izražanja lastnih mnenj v vseh zadevah v zvezi z njim, o tehtnosti izraženih mnenj pa se presoja v skladu z otrokovo starostjo in zrelostjo. V ta namen ima otrok še posebej možnost zaslišanja v kateremkoli sodnem ali upravnem postopku v zvezi z njim, bodisi neposredno bodisi preko zastopnika ali ustreznega organa, na način, ki je v skladu s procesnimi pravili notranje zakonodaje.

Konvencija o otrokovih pravicah obravnava otroka kot samostojen in neodvisen pravni subjekt. Konvencija temelji na spoznanju, da je otrok sorazmerno zgodaj sposoben določiti lastni interes, zato se moč pravice staršev, da odločajo o varstvu in vzgoji otroka, z otrokovim razvojem in njegovo sposobnostjo, da določene pravice začne uveljavljati neodvisno, postopoma zmanjšuje. To pa seveda pomeni, da se utegne interes otroka razlikovati od mnenja staršev o tem, kaj je v otrokovem interesu. V določenih situacijah si utegnejo interesi staršev in otroka celo povsem nasprotovati, zato je treba otroku omogočiti, da bo svojo odločitev lahko uveljavil tudi proti volji svojih staršev, takrat, ko je ta odločitev razumna in tudi objektivno otroku v korist. Prav zato je treba posamezne pravice otroka, ki niso opredeljene v Ustavi RS, izrecno opredeliti v zakonih, ki urejajo pravni položaj otroka, in obenem otroku omogočiti, da bo lahko svoje pravice samostojno uveljavljal⁵.

Upravno sodišče RS je v eni od obravnavanih zadev o prešolanju učenca ugotovilo, da gre za pomembno pomanjkljivost v vodenju postopka, ker osnovna šola ni poskušala v dokazno oceno vključiti mnenje učenca, četudi sicer določba četrtega in petega odstavka 54. člena Zakona o osnovni šoli

izrecno ne zahteva, da ima otrok pravico povedati svoje mnenje in da ga šola upošteva v skladu z njegovo starostjo in zrelostjo, preden osnovna šola odloči na prvi stopnji⁶.

V drugi zadevi (šlo je za postopek usmerjanja otroka s posebnimi potrebami) je Upravno sodišče RS podalo stališče, da mora upravni organ oceniti, ali je otrok glede na svojo starost in zrelost sposoben podati svoje mnenje. Če se ugotovi, da je otrok sposoben dati mnenje, ga mora organ tudi pridobiti. V kolikor otrok v postopek ni bil pritegnjen in se tako o bistvenem ni imel možnost izreči, gre za bistveno kršitev določb upravnega postopka⁷.

Na prvi pogled se morda komu zdi, da gre za nepotrebno procesno opravilo, da bi moral organ, ki odloča o pravicah otroka na področju vzgoje in izobraževanja, dodatno pridobiti tudi mnenje otroka o predmetu/vsebini odločanja, vendar bi bilo glede na nacionalne in mednarodne pravne vire ter upoštevanje odločitve sodne veje oblasti to malodane potrebno, saj se tudi s tem sledi načelu zagotavljanja največje koristi otrok.

¹ Kadar gre za ponavljanje 3., 4., 5. ali 6. razreda osnovne šole.

² Uvedba upravnega postopka pri odločanju v osnovnih šolah, Tadeja Mrhar in Andrej Kirm, Pravna praksa, št. 41, 2008.

³ Tretji odstavek 26. člena Zakona o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami.

⁴ V sodnih postopkih odločanja o ukrepih za varstvo pravic in koristi otroka.

⁵ Mateja Končina Peternel, Osebnostne pravice in pravice otroka, 1992.

⁶ Sodba Upravnega sodišča RS, št. I U 1412/2016, z dne 27. 10. 2016.

⁷ Sodba Upravnega sodišča RS, št. I U 2366/2017-28, z dne 6. 3. 2019.